

УДК 378.147.31

**РОЛЬ ПЕДАГОГА В АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Дорош Т. Л.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

У статті особлива роль відводиться педагогу, який допомагає студентові музичного профілю швидко адаптуватися до сучасних умов у ЗВО. Акцентовано увагу на основних етапах адаптаційного процесу, кожен із яких має свої особливості й передбачає підготовчий етап, готовність до колективної співпраці та організованої самостійної діяльності, аналітичний аспект. Автором наведені конкретні приклади адаптації студентів музичного мистецтва в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

Ключові слова: педагог, студент, музичне мистецтво, адаптація.

**РОЛЬ ПЕДАГОГА В АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА К
ОБУЧЕНИЮ В УЧЕРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Дорош Т. Л.

Коммунальное заведение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»

Харьковского областного совета

В статье особенная роль отводится педагогу, который помогает студенту музыкального профиля быстро адаптироваться к современным требованиям высшей школы. Рассматриваются основные этапы адаптационного процесса, каждый из которых имеет свои особенности и предусматривает подготовительный этап, готовность к коллективной совместной работе и организованной самостоятельной деятельности, аналитический аспект. Автор приводит конкретные примеры адаптации студентов музыкального искусства в Коммунальном заведении «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета.

Ключевые слова: педагог, студент, музыкальное искусство, адаптация.

TEACHER'S ROLE IN ADAPTATION OF MUSICAL ART STUDENTS TO THE STUDY IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Dorosh T. L.

*Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogical academy»
of Kharkiv regional council*

In the article the special role is given to a teacher, who helps a musical art student to adapt quickly to the modern conditions in higher educational establishment. Students, who enter higher educational establishments, get into a new environment, where new relations are established, the new social circle is created, the usual rhythm of their life changes. The adaptation to these changes, the readiness to the active collaboration with teaching staff and students' collectives, participating in class and extracurricular activities (a concert performance, creative summary, competitions) solving problematic issues is the key to successful adaptation. The author focused on the main stages of process of adaptation, each of which has its own features and provides for a preparatory stage, readiness for collective cooperation and organized self-study and analytical aspect.

Furthermore, the concrete examples of adaptation of musical art students in «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council are provided. The adaptation of musical art students occurs during the preparation for concert performances, competitions, scientific activity, creative search and research work.

In concerts special attention is paid to bright performance, technique, artistic embodiment, band performance, intonation, composition unity, high-quality musical play. In the research the adaptation is examined not only as the students' adaptation to the new system of studying for them, but also their activity in new conditions and situations, as a result the positive attitude occurs towards classes, the own behavior is regulated and controlled, new knowledge is acquired also students broaden their horizons.

The attention is drawn to the fact that not only a student has to adapt to music lessons, the requirements, but also a teacher has to adapt to a new student. Furthermore the teacher has to make every effort to find out the reasons that block the students' development, eliminate negative effects and strengthen that contributes to their successful development. Researching this problem will allow a teacher to be more educated, well-informed with deep general scientific, musical knowledge, to give the knowledge to the students and, accordingly, to organize their scientific, creative, cognitive and working activity.

Keywords: teacher, student, musical art, adaptation.

Постановка проблеми. Головним завданням сучасного вищого навчального закладу є людський фактор, де перевага надається питанню щодо створення умов для творчого розвитку кожної особистості, її здібностей, духовного збагачення. Такий підхід дасть можливість кожному вихованцеві адекватно сприймати реалії сьогодення, швидко на них реагувати, здійснювати активні індивідуальні пошуки, застосовувати набуті знання та вміння на практиці. Велика роль у цих процесах відводиться педагогові, який має залучати своїх вихованців до співпраці, у спільних діях відчувати радість, гордість, задоволення. Дослідження цього питання дозволить усвідомити головну тезу, що коли людина відчуває

себе учасником спільних дій, вона творить не лише матеріальні цінності для оточуючих, вона, перш за все, творить себе. Все це й визначило актуальність нашої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль педагога в адаптації студентів до сучасних умов вищих навчальних закладів досліджується в роботах видатних педагогів, музикознавців, науковців (І. Ляхова, О. Учитель, Є. Научитель, О. Плотникова тощо). Утім, незважаючи на велику кількість науково-педагогічної літератури, ця проблема є малодослідженою саме для студентів музичного профілю, які мають поєднувати науково-дослідну роботу зі своєю майбутньою професійною діяльністю в мистецькій освіті.

Метою статті є висвітлення ролі педагога в адаптації студентів музичного мистецтва до навчання у вищій школі.

Виклад основної частини. Студенти, що вступають до вищих навчальних закладів, потрапляють у нове середовище, де складаються нові стосунки, створюється нове коло спілкування, змінюється звичний ритм їхнього життя. Пристосування до цих змін, готовність до активної співпраці з педагогічним і студентським колективами, участь в аудиторних і позааудиторних заходах (концертних виступах, творчих звітах, конкурсних перегонах), розв'язання проблемних питань – це запорука успішної адаптації. Адаптація студента починається з його дисциплінованості, моральної відповідальності, бажання вчити й навчатися, самовиховуватися, яке є «не щось допоміжне у вихованні, а міцна підвалина в ньому» [7, с. 427].

Процес адаптації відбувається природним шляхом, незалежно від того, як він розпочинається, в будь-якому навчальному закладі. Але цей етап має бути більш інтенсивним, безболісним і плідним як для студента, так і педагога. Для успішної адаптації студентів велика роль відводиться викладачеві, який має спрямовувати свої зусилля на виховання якостей особистості студента, необхідних для успішного навчання у ЗВО, спільно діяти разом, розуміти, підтримувати один одного, бути однодумцями.

І. Ляхова та О. Учитель вважають, що етап адаптації студента до умов ЗВО відбувається на двох основних рівнях. Перший – цілеспрямовано організований (контрольний). Другий – стихійний (спонтанний). На першому рівні цей процес має бути предметом планування і реалізовуватися відповідною організацією навчально-виховного процесу. На думку дослідників, від викладацького колективу вимагається «усвідомлення як найближчих, так і віддалених цілей виховання». При цьому автори наголошують, що «важливо в ході управління соціалізацією особистості у ЗВО вирішити завдання скорочення адаптаційного періоду». Сутність другого рівня відбувається між студентами в мікро- і макросередовищах за межами системи цілеспрямованих педагогічних дій [2].

Є. Научитель пропонує основні етапи адаптації студентів у ЗВО за безпосередньою участю педагога. Перший етап, на його думку, розпочинається зі знайомства між студентами, де має панувати доброзичлива атмосфера. Наступний етап – мотивація навчання та очікувані результати. Дослідник наголошує, що головним елементом цього періоду є особисте усвідомлення студентом своїх обов'язків, необхідність взяти на себе відповідальність за успішність свого навчання. «Якщо студент до цього ще не готовий, то хоча б підштовхнути його до подібних роздумів», – підкреслює автор [3].

О. Плотникова наполягає на тому, що процес адаптації має бути педагогічно керованим, тобто цілеспрямованим, організованим, який передбачає «вивчення і врахування індивідуальних особливостей першокурсників, їхніх інтелектуальних можливостей, ціннісних орієнтацій, професійних схильностей і задатків, бо вони суттєво впливають на хід дидактичної адаптації» [4].

Отже, на успішну адаптацію студентів діють як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори, які залежать від самого студента, його викладача, оточуючого колективу та можуть позитивно впливати на особистість, стимулювати розвиток її якісних рис:

- зміст музичних занять має сприяти розвитку особистісних рис студента, формуванню його професійних якостей як майбутнього фахівця;
- викладачі, що провадять музичні заняття, мають акцентувати увагу студентів на необхідності здійснювати самостійну роботу, усвідомлювати її особливості, нести відповідальність за свої дії;
- спрямовувати зусилля, бажання, наміри, прагнення студентів у розв'язанні проблемних освітніх і виховних завдань ЗВО, формувати в них установку до активної співтворчості, співпраці;
- здійснювати постійний контроль за освітньо-виховною роботою студентів, привчати аналізувати й оцінювати результати власної діяльності, організовувати взаємодопомогу, підтримку, створювати доброзичливу атмосферу в колективі (ставитися з повагою до інших, цінувати думку кожного).

Сукупність усіх перелічених факторів допоможе студентові подолати адаптаційні труднощі, уникнути дезадаптаційного синдрому, зробити цей процес більш успішним, привабливим, психологічно комфортним.

Зупинимось на процесі адаптації студентів музичного мистецтва в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, який можна представити декілька етапами, де кожен із них має свої особливості:

1. Підготовчий (завчасно отримується інформація про вищий навчальний заклад, його цілі, завдання, стратегію навчання).

2. Знайомство з новим педагогічним і студентським колективами (готовність до колективної співтворчості, співпраці).

3. Готовність до організованої самостійної діяльності (здатність педагога створювати умови, які відповідають інтересам та уподобанням студентів, сприяють формуванню творчо активної, ініціативної особистості).

4. Аналітичний етап (здійснюється аналіз адаптації кожного студента, набуття ним відповідних знань, умінь, досвіду для подальшого професійного зростання).

Вивчення дисциплін навчального плану, інтеграція знань, що їх здобувають студенти, становлять міцну базу для творчого розв'язання професійних проблем. Окрім засвоєння теоретичного матеріалу (сольфеджіо, гармонія), обов'язковими є індивідуальні музичні заняття, де відбувається інтерпретація музичних творів, творення. Педагог повинен навчити студента застосовувати творчі методи, самостійно розв'язувати проблемні завдання, спрямовувати свої зусилля на розвиток здібностей і потенційних можливостей вихованців, не підмінюючи творчий розвиток менторським.

Під час підготовки студентки 1 курсу до Міжнародного інтернет-конкурсу мистецтв «Світові таланти» (номінація «Інструментальна музика», квітень 2017, м. Львів), адаптуватися доводилось не лише студентові до музичних занять, вимог, що висувались до нього, а й самому педагогу до нового вихованця. Цей захід відбувався при підтримці та участі Міністерства Міжнародних фестивалів-конкурсів культури та мистецтв України, ВГО «Європейська фестивальна концертна молодіжна ліга». Метою та основними завданнями фестивалю було:

– відродження, збереження та розвиток національних культур;

– знайомство з кращими солістами й ансамблями, установлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом роботи;

– створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

Для участі у конкурсній програмі виконувались два різнохарактерні твори, де особлива увага приділялась яскравому виконанню, техніці, художньому втіленню, ансамблевості, інтонаційності, цілісності композиції, якісній музичній грі (відеозапис учасників).

Репертуар складався з ансамблевих творів, які виконувались разом із викладачем (у системі «викладач-студент»): 1. О. Науменко «Румба». 2. Ю. Весняк «Карлсон». Для конкурсантів головним було не лише виконати два творчих завдання у вигляді відеофайлу, а й виявити здатність для висловлювання власної думки, не порушуючи задум композитора,

продемонструвати вміння відтворити художній образ відповідними засобами музичної виразності в спільній грі.

Головною рисою пристрасного танцю «Румба» слід визнати його розмаїття поліритмічних ефектів, де співвідношення рівних метрів супроводжується синкопованим ритмом, нестримним рухом мелодії, викладання якої відбувалось перехопленням її почергово першою (Primo) та другою (Second) партіями (цей виступ зафіксовано в мережі Інтернет: О. Науменко Румба на YouTube).

Цікавий казковий персонаж (другий твір) представляє головного літературного персонажа Карлсона, що живе на даху. Образ бешкетника композитор представив дрібними нотами шістнадцятих, що органічно доповнюються невеликими стрибками восьмих. Слід звернути увагу на те, що виражальні засоби мелодії двох партій (інтонації, ритм, регістр, тембр тощо) у поєднанні зі швидким темпом визначають гумористичний характер програмної музики.

Журі оцінило виступ ансамблів (І місце), які досягли партнерської рівноваги, що є прерогативою ансамблевого виконавства та ансамблевої комунікативності. Ця цілісність як єдиного художнього організму відбувалась шляхом взаємного самообмеження індивідуального «Я» партнерів і сприяла активному прояву особистісного начала кожного з учасників ансамблю [7, с. 234].

Адаптація студентів мистецького профілю висвітлюється в їх науковій діяльності, творчих пошуках, дослідній роботі. Так, у статті «Особливості адаптаційного процесу студентів-першокурсників музичного мистецтва до умов вищої школи» студентка розглядає проблему й доходить висновку, що адаптація – це не лише пристосування студентів до нової для них системи навчання, а й їх активна діяльність у нових умовах і ситуаціях, у результаті яких відбувається позитивне ставлення до занять, регулюється та контролюється власна поведінка, набуваються нові знання, збагачується світогляд тощо [6, с. 69–73].

Окрім публікації студентка 1 курсу виступила із доповіддю на регіональній науково-практичній конференції «Науково-методична робота в сучасному закладі освіти: стан, проблеми, перспективи», що відбувалась у залі академії 11 травня 2017 року. На секційному засіданні її виступ супроводжувався презентацією, за допомогою якої розкривалась проблема успішної адаптації студентів музичного мистецтва до умов ЗВО. Головною тезою першокурсниці стали висловлювання відомого музиканта, педагога минулого століття Генріха Нейгауза: безглуздо лише імітувати, це шкодує, заважає, а вчитися в того, хто більше вміє й більше знає, – завжди корисно [4, с. 31].

Висновки. Роль педагога в адаптації студентів музичного мистецтва до навчання у вузі є важливою, адже саме йому належить докласти значних зусиль щоб виявити причини, що гальмують розвиток його вихованців, усунути негативні явища, і зміцнити те, що сприяє їх успішному зростанню.

Перспективи подальших досліджень дозволять педагогові бути більш обізнаним, поінформованим, озброєним міцними та глибокими загальнонауковими, музичними знаннями, щоб передати ті знання, якими володіє сам, своїм студентам і, відповідно, організувати їх наукову, творчу, пізнавальну та трудову діяльність. Отже, дослідження цього питання надасть можливість викладацькому колективу створити відповідні умови для самореалізації, самовдосконалення студентської молоді, яким і надалі належить розбудовувати нашу Україну.

Список використаних джерел:

1. Артюхова В. О. Особливості адаптаційного процесу студентів-першокурсників музичного мистецтва до умов вищої школи. *Педагогіка і психологія: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 17–18 березня 2017 р.). ГО «Інститут інноваційної освіти», Науково-учбовий центр прикладної інформатики НАН України. Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2017 р. С. 69–73.
2. Ляхова І., Учитель О. Використання системного аналізу процесу адаптації студентів-першокурсників. *Рідна школа*. 2001. № 1. С. 61–63.
3. Научитель Е. Д. Адаптация студента в вузе. *Практична психологія та соціальна робота*. 2001. № 7. С. 21–23.
4. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепьянной игры. Москва, 1961. 317 с.
5. Плотникова О. Важливість вивчення індивідуальних особливостей першокурсників у період дидактичної адаптації. *Рідна школа*. 2001. № 10. С. 62–64.
6. Польская И. И. Камерный ансамбль : история, теория, эстетика: Монография. Харьков : ХГАК, 2001. 396 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти т. Київ, «Рад. школа», 1976. Т. 1. 654 с.